

УДК 159.922.7

Галян Олена Іванівна

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Halian Olena

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Professor of Primary and Preschool Department
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6070-9669

[https://doi.org/10.60022/3\(2\)-2GF](https://doi.org/10.60022/3(2)-2GF)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВСТВА

PSYCHOLOGICAL CONTEXT OF PARENTING CULTURE

Анотація. У статті актуалізовано дослідницьку проблему вивчення батьківської культури в ракурсі осмислення батьками природи поведінки дитини, що представлене психологічним контекстом їх знань, ставлень, цінностей та способів реалізації виховних функцій. Акцентування на психологічній культурі викликано потребою розуміння батьками внутрішньо зумовлених процесів становлення особистості дитини, з одного боку, та важливості створення адекватного середовища її психо-соціо-емоційного розвитку, зокрема, через систему батьківсько-дитячих відносин, з іншого. Психологічну культуру розглянуто як засадничий конструкт культури батьківства, визначено детермінанти її формування. Психологічну культуру репрезентують риси особистості батьків, рівень їх психологічної обізнаності, любов до дітей, здатність аналізувати власні дії та ставлення (рефлексія в дії та про дію), емоційні реакції та здатність усвідомлювати, переосмислювати й за, необхідності, коригувати систему сімейного виховання. Розкрито процесовий аспект формування психологічної культури батьків, що доводить змінюваність рівня її прояву через набуття ними компетентностей у розумінні психології дитини, організації її життєдіяльності та забезпеченні становлення її особистості. Констатовано зв'язок рівня психологічної культури та результативності виховних зусиль батьків. Показано, що успішність розв'язання проблем виховання і соціалізації дітей у сім'ї прямо корелює з потенціалом психологічної культури батьків. Її представленість у знаннєвому, комунікативному, емоційно-ціннісному та поведінковому компонентах визначає зміст психолого-педагогічного супроводу батьків, де індивідуалізується прийняття батьківської ролі та виформується ієрархія особистих ідентичностей батьків. Обґрунтовано значущість формування психологічної культури як практики набуття індивідуального досвіду, компетентностей та відповідальності батьків у побудові адекватних батьківсько-дитячих взаємин.

Ключові слова: батьківство, батьківська культура, психологічна культура батьків, психологічна обізнаність, батьківсько-дитячі взаємини, відповідальне батьківство, компетентність.

Summary. The article actualises the research problem of studying parental culture in terms of parents' understanding of the nature of their child's behaviour, which is represented by the psychological context of their knowledge, attitudes, values and ways of implementing educational functions. The emphasis on psychological culture is caused by the need for parents to understand the internally determined processes of the child's personality formation, on the one hand, and the importance of creating an adequate environment for his/her psycho-socio-emotional development, in particular, through the system of parent-child relations, on the other.

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Psychological culture is considered as a fundamental construct of parenting culture, and the determinants of its formation are determined. Psychological culture is represented by the personality traits of parents, the level of their psychological awareness, love for children, the ability to analyse their own actions and attitudes (reflection in action and about action), emotional reactions and the ability to understand, rethink and, if necessary, adjust the family education system. The process aspect of the formation of parents' psychological culture is revealed, which proves the variability of the level of its manifestation through the acquisition of competencies in understanding the psychology of the child, organising his/her life and ensuring the formation of his/her personality. The relationship between the level of psychological culture and the effectiveness of parents' educational efforts is stated. It is shown that the success of solving the problems of upbringing and socialisation of children in the family directly correlates with the potential of the psychological culture of parents. Its representation in the knowledge, communicative, emotional, value and behavioural components determines the content of psychological and pedagogical support for parents, where the acceptance of the parental role is individualised and the hierarchy of personal identities of parents is formed. The significance of the formation of psychological culture as a practice of gaining individual experience, competence and responsibility of parents in building adequate parent-child relationships is substantiated.

Keywords: parenthood, parental culture, psychological culture of parents, psychological awareness, parent-child relationships, responsible parenthood, competence.

Постановка проблеми. Сім'я з огляду на соціальну природу є первинним інститутом соціалізації. За своєю суттю, вона — опосередкувальна ланка між соціальними нормами, правилами співбуття, соціально прийнятими способами життєздійснення та процесом становлення особистості. У сім'ї дитина опановує елементарні соціальні знання, цінності й ідеали, набуває навичок моральної поведінки тощо. У ній виформовується та реалізується ціннісне ставлення до діяльності, оточення, самого себе. Однак не всі батьки обізнані зі складними процесами розвитку дитини та педагогічно доцільними методами виховання, а отже, часто виявляються невідповідними до вибору та здійснення адекватного виховного впливу. Як результат, зниження виховного потенціалу сім'ї, адже випадкових або несистемних психолого-педагогічних знань недостатньо для створення сприятливого сімейного середовища розвитку дитини. З-поміж шляхів розв'язання питань сімейного виховання в сучасних умовах значущою вважаємо цілеспрямовану підготовку батьків до усвідомленого батьківства, що, зрештою, забезпечить їхню психолого-педагогічну грамотність, відтак мотивує на підвищення рівня компетентності в питаннях розвитку та виховання дитини. На нашу думку, адекватний рівень обізнаності батьків щодо механізмів її поведінки і дій, реакцій і ставлень зробить процес сімейного виховання більш продуктивним. У такий спосіб актуалізується потреба осмислення складників та детермінант психологічної підготовленості батьків до реалізації розвиваючих-виховних функцій, що є значущим науково-прикладним завданням сучасної психологічної науки. Водночас психологізація батьківських уявлень про дітей, їхню ситуацію розвитку та осмислення своїх особливостей реагування на їхні вчинки — це ще й важливий аспект забезпечення (підтримання) позитивного психологічного здоров'я членів сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці у своїх дослідженнях акцентують на батьківській компетентності в різних її виявах. Насамперед йдеться про провідні ознаки та особливості

сімейного виховання (І. Бех [1] та ін.), значущість педагогізації батьків (Я. Квасецька [2]; Т. Котирло [3]), а отже, й вияв ними педагогічної культури в ставленні до дітей, взаєминах із ними (С. Воронова [4]; Ю. Павленко & В. Костенко [5]; Н. Стаднік & К. Артеменко [6]). Водночас у контексті формування культури батьків диференціюють в ній педагогічний (Т. Цуркан [7]) та психолого-педагогічний аспекти (І. Коновальчук [8]). Саме останній важливий з огляду на кореляцію між обраним видом, способом впливу та розумінням внутрішньо умовлених процесів, які спонукають дитину до тих чи інших дій, вчинків і поведінки загалом.

У питаннях підтримки (супроводу) батьків науковці [9] акцентують на значущості виокремлення тих категорій, опертя на які систематизує уявлення про детермінанти реалізації батьками виховної функції. Йдеться про «знання», «ставлення» та «практики». Зокрема, знання батьків пов'язують з інформацією, отриманою завдяки досвіду або освіті, розумінням проблеми чи явища, що виявляються в батьківсько-дитячій взаємодії. Ставлення характеризують як бачення, перспективи, реакцію або установлені способи мислення щодо аспектів виховання або розвитку дитини, зокрема, ролі та обов'язків батьків. А «практика» увиразнює батьківську поведінку або підходи до виховання, завдяки яким реалізується виховний вплив, що сприяє розвитку дитини. Усі ці компоненти взаємопов'язані. Сукупно вони репрезентують когнітивний, мотиваційний та поведінковий аспекти реалізації батьками виховних функцій, а також можуть слугувати основою для модифікації їх поведінки [10] з огляду на підвищення рівня психологічної грамотності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Широкий спектр та значний досвід досліджень, з одного боку, та сучасні виклики, з іншого, засвідчують актуальність ретельного вивчення особливостей виховного потенціалу сім'ї, представленої батьківською психологічною культурою. Виходимо у своїй науковій розвідці з уявлення про значущість

сім'ї, а, відповідно, компетентності батьків у створенні оптимальної системи взаємодії з дитиною для її гармонійного розвитку та в підтримці прагнення батьків усвідомлено (психологічно осмислено) реалізовувати виховний вплив.

Метою статті стало розкриття змістових характеристик психологічної культури батьків як основи побудови ними адекватних батьківсько-дитячих взаємин. Для цього пропонуємо: по-перше, проаналізувати феномен культури батьківства; по-друге, зацентрувати на ознаках, компонентах та детермінантах формування психологічної культури батьків; по-третє, окреслити напрямки формування культури батьківства як супровідного завдання в закладі освіти.

Виклад основного матеріалу. Звертання до конструкта «культура» логічно щодо міжособистісних взаємин, адже містить вказівку на культурність як значущу рису людини, у якій увиразнено її освіченість та вихованість. Культуру людини характеризують через наявні моделі її поведінки, які ґрунтуються на ідеях, ідеалах, нормах і цінностях.

Припускаємо, що прагнення до відповідального батьківства, спонукає батьків шукати необхідну інформацію, звертатися до батьківських форумів на різних сайтах, обговорювати проблемні моменти з іншими батьками, покладатися на інтуїцію або ж згадувати власний досвід виховання в батьківській родині. Однак варто акцентувати, що будь-які узагальнення не дадуть відповіді на запитання, пов'язані з вихованням конкретної дитини, яка має свої індивідуальні особливості, темперамент, риси характеру, емоційні реакції тощо. Тому батьки потребують підтримки в реалізації батьківської ролі, а це, своєю чергою, впливатиме на рівень їх психологічної та, відповідно, педагогічної культури. Акцентуємо на психологічній культурі, яку вважаємо засадничою для формування педагогічно обґрунтованих виховних зусиль батьків.

Означене чітко орієнтує на необхідність розкриття сутності, провідних ознак та характеристик психологічної культури батьків, або ж батьківської культури. Виходимо з того, що вона увиразнює рівень

психологічної підготовки (а частіше — обізнаності) батьків. Однак наявність знань ще не робить людину культурною. Знання не просто потрібно «привласнити». Вони повинні стати орієнтирами в створенні розвивального середовища для гармонійного розвитку дитини, організації співдії з нею, виборі видів впливу, способів її заохочення, стимулювання, а за потреби й покарання (звісно ж без психологічного і фізичного насильства). Психологічну культуру репрезентують риси особистості батьків, рівень їх освіченості, любов до дітей, здатність аналізувати власні дії та ставлення, емоційні реакції та на її основі переусвідомлювати й корегувати систему сімейного виховання. Отже, психологічна культура батьків постає як різнобічний та багатофункціональний процес. Акцентування на процесовому аспекті засвідчує її змінюваність під впливом набуття батьками компетентностей у розумінні психології дитини, організації її життєдіяльності та забезпечення становлення її особистості (рис. 1).

Психологічна культура батьків не тільки феномен батьківської ролі. Вона носій функцій, які, на нашу думку, частково співвідносяться з функціями культури загалом. Це, звісно ж, людинотворча (соціалізаційна) функція, а також адаптаційна, комунікативна, регулятивна, аксіологічна та виховна. Цілісно функції психологічної культури батьків забезпечують функціонування системи «батьки — діти» на засадах норморегулювання взаємин задля їх збереження, розвитку та гармонізації.

Культура батьківства — це не лише лінгвістичне формулювання для сфери, яка традиційно називалася сімейним вихованням або вихованням дітей. Батьківська культура належить до конкретного набору практик і умінь, які змінюють розуміння традиційного уявлення про те, що повинен робити дорослий, як він ставиться до дітей і як він бачить свою роль «тата» або «мама». Коли індивідуальні практики виховання дітей стають частиною загального та спільного досвіду, можна стверджувати, що батьківство перетворюється на «культуру виховання».

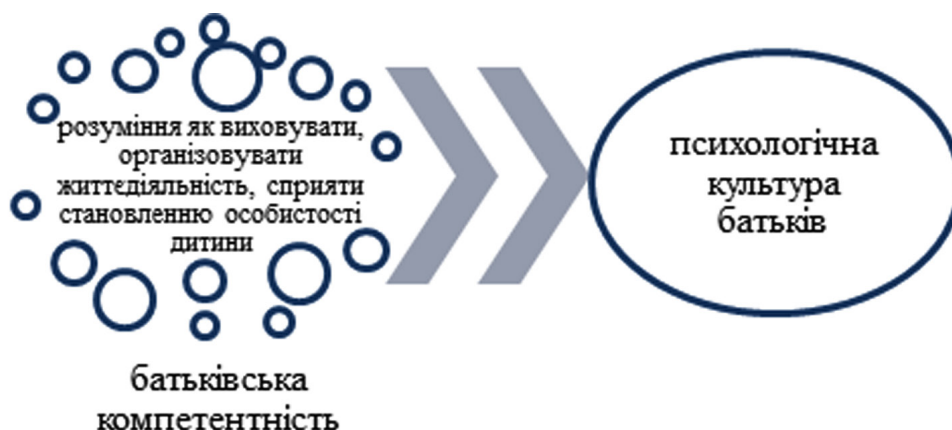

Рис. 1. Психологічна культура батьків як процес.

Джерело: Розробка автора

Ефективність виконання батьківської ролі залежить від експертної підтримки тих, хто має необхідні знання, уміння та досвід — педагогів, психологів, соціальних педагогів. Однак аналіз практик підтримки батьків уможливорює висновок про те, що така діяльність зазвичай деперсоналізована й де-контекстуалізована (B. Bodroski-Spariosu & M. Senic Ruzic [11]). Деперсоналізацію характеризує процес відокремлення виховних впливів батьків від них самих. Адже в педагогічному просвітництві акцентується на тому, «що і як робити», а не на тому, хто цей вплив буде здійснювати, на яку дитину (логічніше — особистість) він спрямований. Тобто батьківство — це не процесний «нормативізм» (хіба враховуємо у вихованні тільки вікові особливості дитини. Головне — не втратити її індивідуальність). Воно містить смисло-ціннісний складник, який представлений конкретними цілями виховання як конкретної дитини, так і майбутніх поколінь загалом. Вимоги до дорослого в цьому випадку стають чітко окресленими: які цінності він транслює дитині, як забезпечена його відповідальність за світ, чим він пишається, на що сподівається, як оцінює перспективи свого життя і самоздійснення, які згодом будуть персоналізовані в дитині. Деконтекстуалізація визнає пріоритет педагогічно обґрунтованих позицій у взаєминах «батьки — діти» безвідносно до культурологічного, суспільного, інституційного чинника.

У цьому контексті навчання відповідального батьківства (батьківській практиці), «виховання батьків» постало як вигідна інвестиція [12]. Констатуємо, що набуття батьками компетентності у сфері розуміння дитини та співдії з нею розв'язує завдання виховання майбутніх поколінь відповідно до гуманістичних цінностей та задля забезпечення суспільної світобудови в її транспективі.

Традиційно «бути батьками» містить вказівку на прийняття ролі, яка вважалася потенційно центральною в ієрархії особистих ідентичностей порівняно з іншими ролями. На додаток до аспекту особистого розвитку, «бути батьками» означало переосмислення правил і стосунків у сім'ї, розвиток співбатьківських взаємодій і групової динаміки між братами та сестрами, якщо в сім'ї більше, ніж одна дитина. Матері й батьки соціалізуються до ролі батьків за допомогою різних механізмів неформального навчання в контексті родини, культури наслідування поколінь та відносно стабільних етичних меж для регулювання стосунків між батьками та дітьми. Водночас кожне нове покоління батьків одночасно приймає і відкидає виховні ідеї своїх попередників у комплексі родинних стосунків.

Провідне завдання батьків — створити оптимальні умови для особистісного зростання і психо-соціо-емоційного розвитку дитини, незалежно від того, який у неї погляд на світ, у якому середовищі і як вона живе, які ресурси має. Ці умови визначаються як конкретні цільові форми поведінки, яких навчаються у формалізований спосіб, через виховний вплив батьків. Водночас не варто відкидати того факту, що

в умовах сімейного виховання не тільки реалізується соціальний запит конкретної історичної реальності, але й відбувається підготовка дітей до життя в транспективному і транзитивному світі, а отже, їх здатність жити «тут і тепер» та в майбутньому.

Основним поняттям для опису батьківської практики виховання дітей є компетентність. Цей термін активно вживається не лише в професійному світі, але й у суспільстві загалом. Щодо батьківства фокус зміщується на індивідуальне навчання, індивідуальні навички та індивідуальну батьківську відповідальність. Батьківство — узагальнювальна категорія для набору дій, якими досягаються результати розвитку, виховання і навчання дитини. Інші аспекти батьківської ролі ігноруються. Поставимо собі запитання: чи є якась особлива діяльність, пов'язана з поведінкою батьків і водночас відокремлена від сім'ї як групи, від стосунків між поколіннями та наявних соціальних цінностей? У цьому смислі культуру батьківства варто розглядати як соціальну інновацію, де акцентується на особливій компетентності батьків реалізовувати виховний потенціал сім'ї.

Позитивне батьківство визначається на основі накопичених доводів про безпосередню роль моделей поведінки батьків у соціальному, емоційному та інтелектуальному розвитку дітей. Однак виховання не є незалежною змінною, яка пояснює весь розвиток дитини. Варто не відкидати суб'єктності дитини, її здатності виявляти активність і бути агентом змін, творити та виходити за межі сприйманих явищ. Цей аспект значущий для розуміння того, які знання мають стати пріоритетом у просвітницькій роботі з батьками та, відповідно, їх готовності сприймати суб'єктність дитини як її перевагу. Означене акцентує на важливості знання психології особистості, механізмів формування ставлень, реакцій на події зовнішнього світу тощо.

«Психологізація» стала атрибутом сучасного життя. Цей конструкт означає спосіб, у який людина ставиться до себе та інших, розуміє та уявляє себе, оточення і світ, у якому живе, використовуючи психологічну термінологію і психологічні пояснювальні схеми. Домінування психологічного дискурсу повертає в систему взаємодії чіткий посыл на емоційні стани, психологічне здоров'я, емоційний інтелект, благополуччя тощо, а це, своєю чергою, заохочує батьків до самоосвіти та самонавчання, зокрема, реагування на виклики життя, регулювання свого стану й реакцій, усвідомленого вибору в ситуації невизначеності.

У сучасних умовах спостерігаємо переоцінку цінностей, пов'язаних із сімейним вихованням. Соціальні, суспільно-політичні події у світі й Україні, соціально-економічна нестабільність виявили значні проблеми в сімейній взаємодії — фізичне дистанціювання батьків і дітей (діти — внутрішньо переміщені особи; соціальне сирітство — батьки за кордоном; війна — батьки (або хтось один із них) на фронті або мама з дітьми за кордоном), брак у батьків ресурсів для регулювання взаємин. Усе означене уможливорює висновок: успішність розв'язання

проблем виховання і соціалізації дітей у сім'ї прямо корелює з потенціалом психологічної культури батьків. Вона є особистісним утворенням, яке характеризує ціннісно-цільову спрямованість на гармонійне виховання та розвиток дітей за умови використання батьками рефлексії, самоконтролю та регуляції своїх дій, творчого опанування гуманістичним стилем взаємодії з дітьми.

Значущим для розкриття сутності культури батьківства вважаємо виокремлення її компонентів. З-поміж них акцентуємо на:

- знаннєвому (уявлення про детермінанти розвитку дитини; розуміння і осмислення критеріїв та показників конкретного етапу її розвитку, можливостей; своєчасне реагування на зміни в її поведінці та потребах, вибір адекватного виховного впливу; прийняття та осмислення основних принципів виховання дітей, підтримки їх позитивного розвитку; оцінювання впливу позитивних і негативних подій як у сім'ї, такі поза нею);
- комунікативному (уміння спілкуватися, взаємодіяти, будувати взаємини, їх корегувати, повідомляти про свої думки, ставлення, емоції; слухати та чути один одного);
- емоційно-ціннісному (чутливість батьків до психологічних і соціальних потреб і проблем дітей (емоційне тло взаємин), тісні емоційні стосунки в батьківсько-дитячій підсистемі сім'ї; методи трансляції цінностей і смислів);
- поведінковому (уміння створювати виховні ситуації, використовувати педагогічно доцільні методи виховання, що відповідають психофізичному розвитку дитини, враховувати вікові особливості у виборі виховного впливу, реалізовувати у впливові необхідні структурні компоненти, зокрема, наказову та аргументовану частини).

Батьківська культура репрезентує ту феноменологію поведінки людини, яка зазнає змін під впливом навчання, самонавчання та взаємонавчання, виховання, самовиховання та взаємовиховання. З урахуванням цього контексту розгляду психологічної культури батьків актуалізується вивчення тих чинників, які сприяють її виформуванню.

Припускаємо, що початковим у вибудовуванні стратегії сімейного виховання є той досвід, який батьки отримали у своїй батьківській родині, а відтак із появою власних дітей постали перед завданням його переосмислення та прийняття або відкидання (чи були використані методи виховання успішними / неуспішними), пошуку нової інформації для обрання адекватних способів виховного впливу. Цей факт вказує на важливість аналізу психологічної культури як феномену, який належить особистості та зазнає змін, тобто виформовується. Отже, культура батьківства набувається в процесі пізнання своєї дитини в усій складності її проявів. Батьки в цьому контексті виявляють свою суб'єктну сутність, здатність засвоювати та відтворювати новий соціальний досвід у новій для себе соціальній ролі — «мами» або «тата». Аксіоматично визнаємо, що на шляху до засвоєння ролі батьків вони перебувають на різних етапах формування батьківської культури та зустрічаються з типовими проблемами. Цей факт вказує на значущість спеціального створення системи психолого-педагогічного супроводу батьків у набутті відповідної компетентності, підвищенні рівня їх психологічної культури. Ідея супроводу — задати вектор руху в набутті батьками компетентності в побудові батьківсько-дитячих взаємин та оцінюванні того, як успішно вона реалізується. Крім того, важливо створити умови для суб'єктності батьків (на рівні самостійності, ініціативності, відповідальності, креативності, свободи) у виборі способів контактування з дітьми. Значущо для них, не тільки чітко слідувати рекомендаціям та апробувати опановані методи виховання, а й експериментувати, шукати індивідуальний підхід до дитини з огляду на її особливості, стать, рівень прийняття та розуміння вимог дорослих, ставлення до них тощо. Такий підхід акумулює уявлення про відповідальне батьківство.

Використання ідеографічного підходу в дослідженні дало змогу виокремити три групи батьків за рівнем їх психологічної культури (рис. 2). Першу групу склали дорослі зі стихійним, початковим рівнем обізнаності у сфері психології дитини та особливостей організації взаємодії з нею (46,4%). Рівень часткової

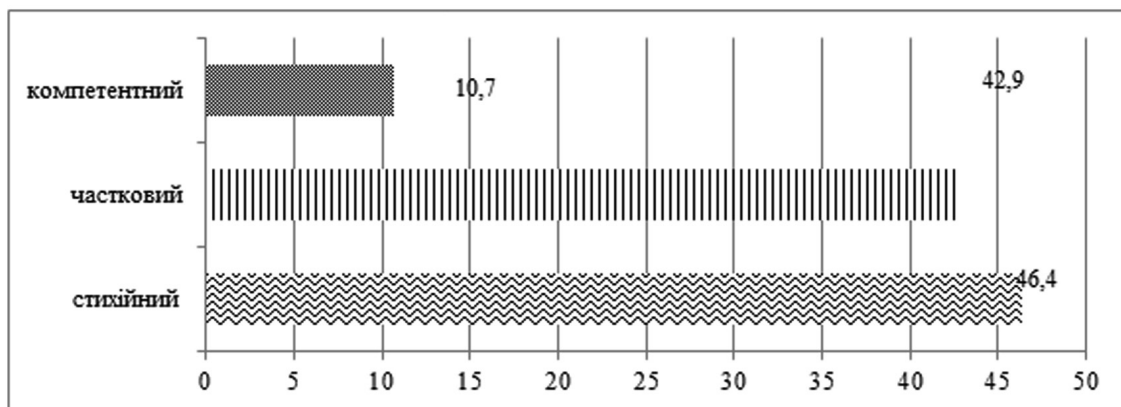

Рис. 2. Розподіл батьків за рівнем психологічної культури.

Джерело: Розробка автора

компетентності констатовано в 42,9% досліджуваних батьків. Лише 10,7% визнані компетентними в питаннях забезпечення адекватної співдії з дитиною та виявили прагнення до саморозвитку в царині пізнання дитини, активізації ресурсів її особистісного зростання, забезпечення вияву її суб'єктності.

Водночас більшість батьків (57,1%) усвідомлюють важливість розвитку компетентності в питаннях виховання дітей, здатні оцінити вплив своїх ставлень та оцінок на реалізацію виховного впливу, однак потребують допомоги в розумінні причин педагогічних невдач.

Провідною ідеєю для формування в батьків адекватного рівня психологічної культури є консолідація зусиль педагогів і психологів із надання їм консультативної, методичної та психолого-педагогічної допомоги, спрямованої на створення сприятливих умов для психічного розвитку дитини, її соціалізації.

Підвищення рівня культури батьківства має спиратися на засадничі питання теорії персоналізації (батьки як значуща особа в житті дитини) та принципових підходів до забезпечення суб'єктного вияву кожного члена сім'ї в системі батьківсько-дитячих взаємин. Корегування неадекватних настановлень, які ускладнюють рефлексію наявного й набуття нового досвіду стосунків між батьками і дітьми, варто організовувати з урахуванням усієї системи детермінант їх появи.

Висновки. Зміст батьківської компетентності виражений у психологічній культурі та представлений системою знань, умінь та цінностей батьків, які слугують інструментами успішної соціалізації дитини в умовах сім'ї. Культура батьківства представлена знанням, комунікативним, емоційно-ціннісним та поведінковим компонентами. Сукупно вони визначають та регулюють поведінку батьків у ставленні до дитини. Означене дає змогу схарактеризувати рівні

вияву психологічної культури батьків: від стихійного та часткового до компетентного з тенденцією до самозмін і саморозвитку.

Формування психологічної культури батьків — це тривалий процес, який, з одного боку, зумовлений різноспрямованим життєвим досвідом (своїм та інших), а з іншого, осмисленням реалій свого батьківства, його успіхів і невдач, що спонукає шукати прийнятні способи побудови взаємин у системі «батьки — діти». Результативність аналізування та пошуків відповідей на проблемні питання в батьківсько-дитячих взаєминах визначає розуміння природи поведінки дитини, а отже, необхідність.

Підвищення рівня батьківської культури передбачає організацію системи психолого-педагогічного супроводу батьків у підтримці їх прагнення будувати адекватні взаємини із дітьми на основі знання внутрішньо зумовлених процесів їх особистісного зростання, а також сприяти власному саморозвиткові як «значущого іншого» для дитини. Моделюючи програму супроводу, варто враховувати індивідуальний досвід кожного з батьків та сприяти орієнтації на співдію у взаєминах з дітьми; мотивувати батьків на отримання нового досвіду реалізації виховних цілей на основі психологічного знання; творчо пропрацьовувати та використовувати попередні знання, ставлення і способи взаємодії з дитиною для рефлексії (в дії та про дію) позитивних аспектів і проблемностей у батьківсько-дитячих стосунках; акцентувати на важливості розуміння каузального зв'язку між поведінкою дитини та способами взаємодії з нею, а відтак використання дієвих практик організації комунікування та співдії.

Перспективу дослідження вбачаємо в дослідженні рівнів психологічної культури батьків у контексті їх знань, ставлень та практики реалізації батьківської ролі.

Список використаних джерел

1. Бех І. Особистість народжується в сім'ї. *Початкова школа*. 1994. № 2. С. 8–10.
2. Квасецька Я. Педагогізація батьків в умовах закладу дошкільної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Т. 18 № 2. С. 75–86. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.75-86](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.75-86)
3. Котирло Т. Педагогізація батьків і членів родин як актуалітет освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2019. Т. 16. № 2. С. 91–99. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(16\).2019.91-99](https://doi.org/10.35387/od.2(16).2019.91-99)
4. Воронова С. Педагогічна культура батьків: виклики та шляхи формування. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. 2020. Вип. 3 (132). С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2020-3-2>
5. Павленко Ю., Костенко В. Педагогічна культура батьків: сутнісний аспект. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті: зб. наук. праць / за заг. ред. О. Федій*. Полтава: Полтавський нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка, 2021. Вип. 4. С. 118–126.
6. Стаднік Н., Артеменко К. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку як педагогічна проблема. *Народна освіта*: електронне видання. 2019. Вип. 1 (37). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5566 (дата звертання: 01.11.2024)
7. Цуркан Т. Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї та школи: автореф. дис. канд. пед. н.: 13.00.07 / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2018. 23 с.
8. Коновальчук І. Психолого-педагогічна культура взаємодії батьків з дітьми. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 3 грудня 2015 року). Суми: Вид-во «Мрія», 2015. С. 212–216.

9. Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0–8 / H. Breiner, M. Ford, V. L. Gadsden (Eds.). Washington (DC): National Academies Press (US), 2016. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK402020/> (дата звертання: 20.10.2024).
10. Fishbein M., Triandis H. C., Kanfer F. H., Becker M., Middlestadt S. E. Factors Influencing Behavior and Behavior Change. *Evaluation & the Health Professions*. 2001. Vol. 24(4). pp. 363–384.
11. Bodroski-Spariosu B., Senic Ruzic M. Contemporary Culture of Parenting: Pedagogical Implications. *Zbornik Instituta za pedagogsku istrazivanja*. 2020. № 52. pp. 7–39.
12. European Commission. *Parenting Support: Policy Brief*. RANDOM Europe, 2012. Available at: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR187.html (дата звертання: 20.10.2024)

References

1. Bekh, I. 1994. Osobystist' narodzhuyet'sya v sim"yi. [Personality is born in the family]. *Pochatkova shkola*, no 2, pp. 8–10.
2. Kvasets'ka, YA. 2020. Pedahohizatsiya bat'kiv v umovakh zakladu doshkil'noyi osvity [Pedagogization of parents in the conditions of a preschool educational institution]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, issue 18, no 2, pp. 75–86. doi: 10.35387/od.2(18).2020.75-86
3. Kotyrlo, T. 2019. Pedahohizatsiya bat'kiv i chleniv rodyn yak aktualitet osvity doroslykh [Pedagogization of parents and family members as an actuality of adult education]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, issue 16, no 2, pp. 91–99. doi: 10.35387/od.2(16).2019.91-99
4. Voronova, S. 2020. Pedahohichna kul'tura bat'kiv: vyklyky ta shlyakhy formuvannya [Pedagogical culture of parents: challenges and ways of formation]. *Naukovy visnyk Pivdennoukrayins'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushyns'koho*, no 3(132), pp. 17–23. doi: 10.24195/2617-6688-2020-3-2
5. Pavlenko, YU. and Kostenko, V. 2021. Pedahohichna kul'tura bat'kiv: sutnisnyy aspekt [Pedagogical culture of parents: an essential aspect]. *Innovatsiyni pedahohichni rishennya u pochatkoviy osviti: zb. nauk. prats'*. Poltava: Poltav's'kyu nats. ped. un-t imeni V. H. Korolenka, no 4, pp. 118–126.
6. Stadnik, N. and Artemenko, K. 2019. Formuvannya pedahohichnoyi kul'tury bat'kiv ditey rann'oho viku yak pedahohichna problema [Formation of pedagogical culture of parents of early childhood children as a pedagogical problem]. *Narodna Osvita*, [online] no 1(37). Available at: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5566 (дата звертання: 01.11.2024).
7. Tsurkan, T. 2018. *Formation of Pedagogical Culture of Parents of Younger Schoolchildren in the Interaction of Family and School*. Abstract of Ph.D. dissertation. Uman State Pedagogical Pavlo Tychyna University.
8. Konoval'chuk, I. 2015. Psykholoho-pedahohichna kul'tura vzayemodiyi bat'kiv z dit'my [Psychological and pedagogical culture of interaction between parents and children]. In: Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, *Educational innovations: philosophy, psychology, pedagogy*, Proceedings of the International Conferences, Sumy, December 3 2015. Sumy, pp. 212–216.
9. Breiner H., Ford M., Gadsden V. L. eds. 2016. *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0–8*. Washington (DC): National Academies Press (US). Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK402020/> (дата звертання: 20.10.2024).
10. Fishbein M., Triandis H. C., Kanfer F. H., Becker M. and Middlestadt S. E. 2001. Factors Influencing Behavior and Behavior Change. *Evaluation & the Health Professions*, issue 24(4), pp. 363–384.
11. Bodroski-Spariosu, B. and Senic Ruzic, M. 2020. Contemporary Culture of Parenting: Pedagogical Implications. *Zbornik Instituta za pedagogsku istrazivanja*, no 52, pp. 7–39.
12. European Commission. *Parenting Support: Policy Brief*. RANDOM Europe, 2012. Available at: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR187.html (дата звертання: 20.10.2024).